

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA,

S I S T E N S,

ULCERUM, CHRONI-
CORUM, PATHOLO-
GIAM MEDICAM,

QUAM,

UT GRADUM DOCTORIS IN UNIVERSITATE
LITERARUM CAESAREA DORPATENSI LEGITIME
ADIPISCATUR,

CONSENSU AMPLISSIMI IN HAC UNI-
VERSITATE MEDICORUM ORDINIS,

LOCO CONSUETO,

PUBLICICE DEFENDET

AUTOR,

CAROLUS FRIDERICUS GROOT,

RIGENSIS.

DORPATI,
LITERIS MICHAELIS GERHARDI GRENZII,
TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXV.

I n p r i m a t u r ,

ea quidem sub conditione, ut, simulac dissertatio hæc typis excusa sit et antequam divulgetur, septem exemplaria, quæ secundum jussum supremum distribuenda sunt, administrationi Universitatis, cui censura librorum mandata est, tradantur.

Dorpati Idibus Maji MDCCCXV.

Dr. Daniel Georgius Balk,

Pathologia et Therapia Professor publicus
ordinarius, a consiliis collegiorum etc.
Censor.

D 16794

Proemium.

Disceptarunt longe lateque tum medici, tum chirurgi omnium temporum et gentium, an chirurgia ab arte medica, sic et morbi chirurgici a medicinalibus, certis discerni possint finibus, nec ne? Quam plerumque litem eo dirimerunt, ut ejusmodi fines non sint et utraque artis salutaris pars sibi invicem quam arctissime conjuncta reperiatur. Uade factum est, ut in compendiis chirurgicis, vix uno alterove excepto, ullo sine ordine logico et nosologico, capita res mere chirurgicas absolventia cum capitibus mixta deprehendamus,

quorum objecta non nisi argumenti sint absolute medici. Sic, ut exemplis dicta probemus, doctrinas de inflammationibus in genere, de erysipelate, de amaurosi, etc. etc. in omnibus compendiis veterum chirurgorum atque recentiorum allatas legimus, etsi sola sub pathologia et therapia medicinali jure evidenti militant. Forsan si quaereres, quo ex argumento his morborum formis locus in compendiis chirurgorum concessus sit? nescio, nisi tibi ea ratio arrideret, ut inflammationes interdum venae sectione, hirudinibus, aut incisione abscessus secundarii, egeant, quae ad operationes chirurgicas pertinent. Sed ratiocinio non absimili vulnera graviora, fracturae ossium, scirrhi et fere omnes morbi mere chirurgici ad carceres medicinae revocari possent, cum vix non semper praeter opem mechanicam, quae fasciis, machinis, cultro, forficibus, ferris, trepano etc. fertur, re-

mediis sic dictis internis medenti opus fit. Tantas
 lites ut tandem componere notionemque defini-
 tam de eo, quod morbus sit chirurgicus, stabilire
 audeamus, liceat sententiam Balkii, praecepto-
 ris venerandi, hac de re in medium proferre,
 quae nobis ob simplicitatem aequae ac claritatem
 suam quam maxime est perspicua. Viro isto lau-
 dato morbum chirurgicum ita definire non displi-
 cuit — „ut omnis corporis animalis vividi affec-
 „tus hac sub cathegoria subsumatur, qui pro
 „medela rationali AUT SOLA OPE MECHA-
 „NICA, AUT MAJORI SALTEM PRO PARTE EA
 „ECEAT.“ Hanc definitionem secuturi, extra
 omnem dubitationis aleam positum esse nobis vi-
 detur, chirurgiam certis finibus complecti et a
 medicina distingui posse; quod de morbis etiam
 chirurgicis apte valet. Praemissa haec in doctri-
 nam de ulceribus collocare licebit, quam, cum

Dissertatio nobis inauguralis conscribenda erat, objectum laboris nostri elegimus. Ulcera acuta, quae in variolis, peste, febre pemphygode e. s. p. occurrunt, opem nunquam fere flagitare mechanicam, quis medicorum est, quin concedat. Eadem fere ratione res se habet in ulceribus chronicis, quod in Dissertatione ipsa, ad quam progredimur, fusius erit demonstrandum.

CAPUT I.

Ulcerum chronicorum notio et divisio.

Quoad Synonimiam morbus, de quo agere decrevimus — *ulcus, ulceratio, exulceratio, helcofis, Έλκος, Geschwür, Eiterstock, Eiterbeule, Fleischgeschwür* — apud scriptores audit. Cum notione ulceris chronici trigam, ni fallimur, errorum conjungere hucusque moris fuit. Primo credebant, *ulcus* tale organon esse secretorium pathologicum, longa consuetudine naturae ita necessarium, ut ex ulceris medela possessoris vitae fere semper magnum inferatur periculum. *Ulcus* organum esse secretorium pathologicum libenter concedimus; detrimenti vero e medela ejus apta et rationali

vitam capere posse, absolute negamus, cum modo, antequam cicarisationem ulceris machineris, respectum cachexiae universalis diligenter et religiose habeas in medendi tua methodo; quinimo neglecto hoc respectu frustraneam fere semper operam in coadunando ulcere impendes. *Secundo* putabant, ulcus chronicum non esse, nisi morbus aut absolute, aut majori saltem pro parte, topicus externus, qui, qua talis, opem modo chirurgicam requirat et respectu medicinali nequaquam egeat. Quid ad refutandum errorem primum jam attulimus, in alterum hunc non minus apte quadrat. *Tertio* denique nulla dubitabant ratione, quin remedia unguinosa sufficerent, ut mixtio materiei formarum solidarum abnormis in normalem verteteretur atque processus reproductionis excitaretur, praecipue si prius excitantibus acrioribus uterentur, quorum vi finibus vasorum pathologicae ferentium destructionem parare putabant. Ut uno verbo dicam: phaenomena hujus morbi ejusque effectus cum causis commutata esse, patebit.

S. 2.

Cum definitio ulceris et ratio, qua istud morborum genus tum ab abscessu, tum a vulnere pus colligente differat, ex enchiridiis chirurgicis sat superque constat, harum notionem jure silentio esse praetereundam mihi videtur. Hoc modo attulisse juvabit, ulceris caracte-

rempathognomicum in generi constanti ichoris saniosi, male mixti, et plus minusve corrodentis esse positum, quem vasa destructa et irritabilitate abnormi foedata plorant. In vulneribus ichorosa talis secretio modo transeunter occurrit, si cachexia universali, aut frigore humido vulnus accedente, aut contusione valida praegressa, aut senectute proveciori, aut pathematibus deprimentibus, aut stimulo morbofo pecciliari ad vulnus deposito, aut iniqua victus ratione, aut ex alia qualicunq; causa partes vulneratae mirum in modum debilitatae sint. Dolemus hoc loco, ut experientia nostra contra assertionem Cl. Hornii (a) repugnet, qui contendit: „Umgekehrt lässt sich wohl ein Geschwür denken, welches wahren Eiter giebt, wenigstens geht jedes Geschwür vor seiner völligen Heilung in den Zustand einer eiternden Wunde über.“ Hoc modo de ulceribus recentibus, quasi hypersthenicis, et cum motibus febrilibus comitatis valet. In ulceribus chronicis praecipue inveteratis pus laudabile, nec in stadio sanationis, vix unquam observatur. In §. sequenti vir laudatus sibi ipsi contradicit. Tempus, per quod ulcus durat, sic ut ejus circuitus s. magnitudo et phaenomena mere sunt accidentalia. Inter essentialia vero mar-

(a) Handbuch der medicin. Chirurg. Berlin 1804. 1° Theil. §. 432.

gines prominentes, fundus luridus, impurus, collapsus, granulatione pallida; subcoerulea, squamosa obiectus, canales fistulosi, dolores denique lacerantes in regionibus proxime adjacentibus numeranda sunt, quae plerumque totum ulceris decursum comitantur.

§. 3.

Sententia illa, a vero prorsus aliena — ulcus e longo tempore iam ortum, organon esse secretorium pathologicum, quo natura e lege consuetudinis ad sanitatem relativam quam maxime egeat quodque sine graviore vitae periculo non temere coadunandum sit, nisi forsan in parte vicina foniculum poneret — sententia haec, pathologiae humoralis inspidissimae proles, opinionem habet praepudicam, e qua praxis medica cum aegrotantium salute plus detrimenti capiunt, quam quovis alio ex errore, in quo ars machaonica versatur. Jactura enim perpetua materiei organicae, dolores constantes, necessaria membri affecti in una eademque situatione perseveratio e. f. p. debilitatem directam et indirectam non modo topicam, sed universalem etiam inducunt. Nulla quidem ratione negare cupimus, quin ulcera inveterata imprudenter sanata interdum morbi consecutivi graviores secuti sint. Hi vero non sanationi ipsi, sed perversae potius medendi methodo ortum debent. Vera enim morborum consecutivorum causa quam

plurimum in eo viget, ut medicus statum morbosum totius organismi unacum adfectione topica locum habentem justo minus respexerit, aut si ejus etiam habuerit rationem, selectus medicaminum accusandus fuerit, quoniam plerumque remediis uteretur insipidis et inefficacibus, queis virtutem, uti dicunt, sanguinem purificantem inesse delirabat, cum e contrario potius methodum excitantem, leniter roborante et restaurante nuptam, rei natura prae aliis exigeret.

§. 4.

Opinio illa absurda, etsi antiquitate munita, ut ulcerum dijudicatio cum medela puro solum Chirurgo competat, impedimentum hucusque maximum inferebat, in theoria helcologiae rationali condenda. Quo factum est, ut res haec semper modo methodo mere mechanica tractata, respectum rationalem pathologiae medicae hodiernae prorsus respueret. Cujus pathologiae ad tribunal doctrina de ulceribus meliori consilio utique erit trahenda, quod argumenta sequentia, ni fallimur demonstrant.

- 1) Ulcera chronica saepe saepius effectus secundarii cachexiae habenda sunt praegressae, totum organismum infestantis, et cachexiam hanc tum disquisitio medentis pathologica, tum methodus ipsa medendi po-

tissimum respiciat necesse est, si rationalis nomine frui cuperet.

- 2) Ponamus etiam, ulcus esse morbum mere topicum, tamen perduratio ejus saepissime, ut non semper dicam, a conditionibus pendet, quae procul a sede ulceris fixo in internis organismi partibus scant.
- 3) Quinimo ulcera, quae primo ortu morbum utique localem constituunt, in decursu suo secundum leges pathogeniae notas in adfectus corporis universales fere semper transeunt.

§. 5.

Inpedimentum alterum in eo positum est, ut medicis placuerit, divisionem ulcerum nosologicam nimis anxie multiplicare atque non momentis in praxi utilibus, sed potius fundamentis superstruere, tum e forma mere accidentali externa (e. g. divisio in ulcera pedum, cutanea, fistulosa etc.), tum e nosologia methodica pro lubitu constructa (v. g. in ulcera scorbutica, scrophulosa, biliosa ect.) desumptis. Cl. Bell quidem (b) primus in scenam prodit, qui ingeniose ulcera secundum divisionem generalem in absolute topica, ut et in talia dispescit, quae morbo praegresso universali

(b) Abhandl. von den Geschwüren und deren Behandlung. Leipzig 1779.

nascuntur; mox vero jure accusandus est, cum, nimis arbitrarie et leges logices omnino spernens, ulcera topica iterum in octo genera dilabi jubet, quae nimirum subdivisio nec differentiis essentialibus, nec utilitate practica nititur. Ulcera denique e morbo praegresso orta in venerea modo, scorbutica et scrophulosa distribuit. Cl. Mezger (c) sex condidit classes, quae in genera numerosa dilabuntur. Denique Cl. Weber (d), ne ingentem scriptorum catalogum iactabundi coarceverimus, quatuordecim classes stabilivit, quas in ordines et genera vix numerabilia distribuit. Divisiones autem hujusmodi infinitae medicum tironem magis perturbant atque dubium haesitantemque reddunt, quam ut ea ratione edoceatur.

§. 6.

Scopo suo magis respondens et praxi medicae accommodata divisio sequens nobis esse videtur, quippe quae praeterea simplicitatis praefereantia gaudet.

1) Ulcus adest morbus absolute localis, a nullo alio pendens, cum nullo relatione causali conjunctus. Casus iste rarior accidit. Saltem rarissime per longum temporis spatium durat, cum totus or-

(c) Mezger respond. Löwinthal, specimen Helcologiae aetiolog. Regiomont. 1791.

(d) Allgemein. Helkologie, Berlin 1792.

ganismus fat cito in confenfum trahatur. Sub his modo conditionibus ulcus tanquam morbus localis plures per hebdomades, imo per menses perfeverare poteft: fi fedes ejus in parte reperitur, quae, admodum exigua irritabilitatis ac fenfibilitatis gradu ftipatus, nullius aut vix memorabilis eft momenti in reliquis corporis functiones, easque nobiliores (e. g. Ulcera unguium, corneae); fi faſies in ulcere parata mitis, aquofo-mucilaginofa fit, copiaque parva fecernitur; fi temperamento phlegmatico aeger praecellat, victu ftimplici utatur, aut valetudine fruatur herculea; fi denique ulcus e perquam levi caufa externa, modo in fuperficiem agente ortum fit.

2) Ulcus cum adfectione totius organismi conjunctum eft. Tres adfant relationes inter ulcus atque morbum, ejus comitem, quae classem noſtram, de qua loquimur totidem in ſubdiviſiones diſpartuntur.

a) Morbus univerſalis caufa eft ulceris. Morbus infeſtans totum organifmum praecedat necesse eft, et modo cum iſte per temporis ſpatium aut manifeſte fuit, aut clandeſtine medicumque decipiens ſerpuit, tunc prima prima ulceris phaenomena apparent, quae accreſcente morbo materno accreſcunt, non vero ſemper decreſcente illo ſtatim minuuntur, cum potius ulcus, morbus localis adhuc remanens, tunc plane evaneſcit, ſi re-

mediis topicis aptis utamur. Tantum vero abest, ut morbus ille primarius ulcus gignens semper sit morbus jam perfecte evolutus et universalis, ut potius quaevis organorum et functionum nobiliorum conditio abnormis talem producere effectum valeat. Prae omnibus vero organorum reproductionis conditionem aviam geneticam ulcerum chronicorum foecundam habeto. Ulcus hoc e fonte redundans nunc aut praevio impetu potentiarum nocentium externarum, aut absque ullo ejusmodi causa occasionali oritur. Rebus ita comparatis morbus iste externus interni proles esse atque cum isto unam eandemque naturam sibi fervare videtur, quae tantum parti prae aliis topice adfectae majorem abnormitatis gradum inducit. Pars ulcerum chronicorum maxima, potissimum quae extremitates obsident, hac sub categoria subsumi potest.

b) Ulcus chronicum causa est morbi universalis. Rationes, viae et leges, quae transitum morbi topici in universalem fat evidenter explicant, in medium proferre a re nostra alienum non fore putavimus. Saniem in ulcere parata, pro parte vasis lymphaticis absorpta, systemati vasorum sanguiferorum advehitur, sanguinis (e quo omnes partes solidae nutriuntur humoresque alii fecernantur) mixtionem normalem in abnormem mutat et cachexiam cum subsequente debilitate nascit.

farie procreat. Qua ex causa, docente experientia, cachexia haec consecutiva nulla ratione certius impeditur aut gradu saltem minuitur, quam ut repetita et lege artis instituta ulceris deligatione ejusque mundatione apta, nec non situ partis laesae conveniente, collectionem saniei majorem avertas, effluxum promoveas et resorptionem domes. Ulcera parva igitur hanc ob causam cachexiam universalem aegre modo adducunt, si fistulosa excipere tibi placeret, cum ea e contrario, quae majori ambitu circumscribuntur, tot superficiei puncta resorptioni offerunt; ut omnem avertere ars sagacissima et quam maxime circumspecta nunquam valeat. Quo divitior igitur pars: cui ulcus insidet, vasis sit lymphaticis, eo citior et gradu major cachexia universalis absorptionis materiae morbosae erit pedissequa. Sic etiam a gradu corruptionis saniei gradus etiam cachexiae debilitantis et acceleratus ejus dependet ortus. Magnitudo non minus continuitasque doloris, quem ulcus ciet, ad promovendam cachexiam confert, quae eo validior et citior incedit, quo magis ulcus in partibus sedem sibi fixit, quae nervis abundant, teneris laxaeve sunt structurae, aut functionibus ad vitam quam maxime necessariis funguntur. En rationem, qua pulmones ulceratae cachexiam universalem fere insanabilem cum febre rapide consumente adducunt. Denique

debilis et labefactata corporis constitutio, senio, victus depravatus, vapidus et parcus, temperas humido-frigida, eadem aëris in cubiculo aut alia ejusdem prava conditio, pathemata deprimentia e. f. c. cachexiae secundariae ortui ansam praebent.

c) *Ulcus et affectus organismi universi uno eodemque tempore adparent.* Cujus rei duplex est conditio. Ulcus enim relatione causali cum morbo universali conjunctum est, nec ne. Relationem harum prior e magnitudine ambitus ulceris et copiosiori saniei secretionem, e sede morbi topici in organo nervis vasisque locuplete, e nimis receptoria partium facultate, e stimulo sive incitamento morbigeno peculiari totum corpus infestante atque perquam efficaci nascitur; sic et praecipue ea sub ratione adparet, cum morbo universali coetaneo processus reproductionis corripitur. Quae si desint conditiones et potentiae nocentes in unam modo eamque parvam, nec non consensu suo memorabilem organismi partem hostiliter machinentur, irritabilitatemque ejus cum mixtione organica, ceteris organis intactis laedant, tunc morbum inter universalem et ulcus nexus non est causalis amboque solo casu uno eodemque tempore personam vexant eandem. Sic ulcera foeda, scrotum potissimum obsidentia e fuligine carbonum fossilium corrodeute orta,

quae Anglis Sibbens vocare mos est, per totum fere decursum morbi topici characterem ferunt, neque, nisi casu fortuito, morbum habent alium comitem. Sic Cl. Balk, praceptor venerandus, ulcera scabiosa cum phthisi pituitosa conjuncta observavit, quarum unaquaeque aegritudinum suam sibi servavit decursum, propriam exegit medendi methodum, ita ut, quae phthisi medebantur, morbum topicum nulla mutarent ratione et vice versa. Idem vir laudatus virum sexagenarium vidit, qui per duodecim et quod excurrit annos ulcere cacoëthe in fronte erat maculatus, quod palmae magnitudinem aequabat; aegrotus iste per totum ulceris decursum quoad omnes functiones optima fruebatur valetudine, omnibus par erat laboribus, qui roborem muscularem exigunt et nec minimum coloris cachectici vestigium prae se ferebat. Ulcus ipse modo remediis topicis sanatum, nullam postea sanitatis perturbationem habuit sequelam.

CAPUT II.

Ulcerum chronicorum evolutio, decursus, exitus.

§. 7.

Tantum abest, ut nobis persuasum sit, primum ulceris geneseos impetum e causa fere

semper externa topice in partem superficiem corporis inimice irruentem esse petendum, ut potius experientia duce pro certo sciamus, quod longe saepius ulcera chronica e labe interna nascuntur et vasa subcutanea munere secretionis pathologicae jam fungantur, antequam cutis corrodatur et helioseos forma sensibus appareat. Prodromos saepissime evolutionem ulceris propinquam indicantes in medium nunc proferre, instituti nostri ratio exposcit. Multo reliquorum frequentius inflammatio erysipelatosa, plus minusve certis circumscripta finibus, pallida, aut laete rubra, ulcerationis instantis est nuntia. Interdum bullae vesiculae in ambitu ejus nascuntur, quae sero acri turgidae integumenta communia cutanea corroduunt, aut rumpuntur et sic nudatam et fecernentem superficiem pathologicam offerunt. Quam morbi nostri originem potissimum in ulceribus mammarum et extremitatum inferiorum contueri licebit. Neque minus saepe papulae, noduli, pustulae, vesiculae mirum in modum prurientes erumpunt, quae aut ad scalpendum invitantes, aut vestimentorum contactu contritae epidermidem cum cute destruunt et ulcera parant. Ad hoc morborum cutaneorum genus istud ante aliis ducendum erit, quod vernacula „den Salzsufs“ dicunt. Ulcerationes non minus herpeticas, pforicas e. s. p. jure huc referentur, sic et illae,

quae in provectioni hydropum stadio nascuntur. Quodsi vero helcosis in partibus ossi quodam immediate superimpositis sedem sibi figere vellet, tunc dolor plerumque non levis, semper vero topicus, qui ossi ipso aut periostio insidere videtur et non raro cum intumescencia loci affecti tamen vix decoloris conjunctus est, illam praecedere solet. Denique etiam superficiei decoloratio fusca, livida, purpureocerulea, nigrescens, cretaceave inter prodromos evolutionis ulcerum non erit omittenda. Color iste avius potissimum helcoses gangraenosas, malignas, cariosas, paedarthrocacen, spinamque ventosam nuntiat et non longe ante decolorationem cutis apparet.

§. 8.

Primo ortu ulcera perquam raro magnum sibi ambitum vindicant, humores mixtione chemica non valde abnormes (exceptis nonnullis generibus) stillant, fundo parum impuro et a colore structuraque normali non admodum avio, paulisper tamen ut plurimum asthenice inflammato apparent, pruritus denique aut dolorem modicum tantum cient. Mox vero sanie corrodentiore facta integumenta cautea, quin telam cellularem cum musculis magis magisque depascunt; pruritus doloresve vix tolerabiles excitant; secretionem perquam copiosam cient; inflammationem asthenicam nutriunt et augent; margines reddunt tumidos,

inaequales, squammoso-cruftaceos, *) fungo-
 fos callofosve; canales sibi parant profundas,
 longas, ad directiones diversas serpentes, ab-
 sconditas; odorem spargunt varii generis in-
 gratum; fundum lymphæ correpta, mucosæ, fila-
 mentis vasorum destructorum et telæ cellularis
 corrosivæ sordidum, squammosum, sanguinem
 facile emittentem, excrescentiis verrucosis aut
 squammosis obiectum offerunt; partes proxime
 adjacentes suffodiunt, in colles attollunt inae-
 quales, nutantes, aut quasi cartilagineos et de-
 colores; nervos, tendines, quin ossa ipsa cor-
 rodunt; cachexiam universalem, febrem hec-
 ticam, sphaelam adducunt. Sunt genera non-
 nulla, quæ statim ab initio vim suam de-
 struentem mirum in modum exercent, celeri-
 tate vix credibili longe lateque distribuuntur
 et paucis iam diebus, saltemve hebdomadibus,
 per immensas fere corporis plagas partes om-
 nes solidas disturbant. Alia e contrario ani-
 madvertuntur ulcera, quæ intra mensis spa-
 tium vix minimam mutationem sensibus adpre-
 hensibilem edunt, humorem aquoso-mucoso-
 gelatinosum parva quantitate emittunt, fundo
 laxo, squammoso, pallido, marginibus eodem
 modo comparatis et partium adjacentium tem-
 perie imminuta tænoque laxato plerumque sunt

*) Cl. Hall margins crusta flavo fusca quotidie se-
 regentes in subjectis serophalosis, herpetique ob-
 noxiis sæpius observavit, etsi sub quavis deliga-
 tione demerentur.

in signia. Silentio premere non possumus, ut in subjectis valde athenicis atque cacochymicis vulnera per saepe pura atque abscessus fat cito in ulcera chronica, foedissima pertinacissima mutentur. Interdum, vermes, larvae, infecta in ulceribus sunt reperta, cujus culpam neglecta semper sustinet deligatio. Nonnullis in ulceribus gas hydrogenum, hydrogenosulphuratum, aut hydronthioicum gignitur, docentibus odore, quem tales helcofes spargunt, sic et reagentibus chemicis; in aliis humorem, quem secernunt, acidulum reperimus. Casum perquam memorabilem Frankius (e) narrat de ulcere fronti insidente, quod quavis periodo catameniali recrudescerebat.

§. 9.

Ulcera haec, pro varia conditione et decursu, variis etiam a scriptoribus nuncupata sunt nominibus. Quamvis vero haec non a differentis essentialibus et ad therapiam rationalem facientibus, sed arbitrarie modo et a notis mere accidentalibus depromta sint juvabit tamen et lectoribus forsitan non injucundum erit, ut praecipua illorum singulatim huc recenseamus. Quae sunt sequentia: Ulcus ambulativum, cachecticum, cacoëthes, cancriforme, cariosum, calliforme, chloroticum, catarrhiforme, chironium, chronicum, contagiosum, contumax, corrodens, depascens, dysepuleticum, esthio-

(e) *De curand. homin. morb. Lib. IV. pag. 90.*

menum, extremitatum, fistulosum, fungosum, herpeticum, hydropticum, lupus, lymphaticum, malignum, malum mortuum, mercuriale, noli me tangere, noma, oedematofum ozaena, pertinax, phagedaenum, phlegmaticum, psoricum, putridum, rheumaticum, faniotum, scorbuticum, scrophulosum, sinuosum, sordidum, sphacelofum, telephium, variolofum, varicosum, venereum, verminofum etc.

§. 10.

Mutationes pathologicae, quae in decursu ulcerum non in parte solum topice adfecta, sed in toto etiam organismo accidunt, nulla ratione, uti Clo. Bell (f) videtur, e sola ichoris secreti et excreti quantitate, qualitate ejus omnino sprete, sunt derivanda. Nobis e contrario evidenter elucescit, et qualitatem humoris pathologicae parati in re ista rite et feliciter dijudicanda, maximi esse momenti. Cum enim, uti jam supra monuimus (§. 6. b.), pars hujus ichoris a vasis lymphaticis absorpta, massae sanguinis totum corpus transeuntis advehitur; cum porro, uti quoque iam memoravimus (§. 8. in fine), materiae gasiformes diversiffimae naturae in ulceribus evolvuntur, quarum unaquaeque altera ratione mixtionem solidarum fluidarumque normalem vitiat, nullo amplius argumento eget, ad qualitatem ichoris secreti

(f) l. c. pag. 93.

non minus ac ad quantitatem ejus esse respiciendum. Hanc circa qualitatem cardo versatur causae, e qua ulcus hoc per mensium spatium nec ipsum mutatur, nec deprehensibiles in valetudine totius corporis vicissitudines cedere valet; cum aliud per brevem iam tempore omnes laedit functiones et ingentes vitae facit insidias.

§. II.

Sedes helicoeos cujusvis in tela cellulosa solum est quaerenda, e qua omnia organa solida, teste maceratione anatomica, sunt contexta, quae strages fibrarum musculos constituentium non modo inter se, sed musculos etiam cum omnibus partibus adjacentibus connectit et omni jure vinculum partium universonum vocatur. Cum vero in tela hac cellulosa vapor modo tenuis effunditur, qui in formam stillatiliam abiens humorem aquosum constituit; cum porro vasa vaporem hunc exhalantia adferosorum ordinem pertinent, lymphae plasticæ atque materiae fibrosæ paucillum modo continentia; cum denique vis vitalis parietum vasorum in omnibus ulceribus chronicis valde debilitata deprehenditur, justus autem parietum tonus auctaque eorum vis conditio necessaria est, qua sine iusta seu normalis lymphae plasticæ materiaeque fibrosæ quantitas in sanguine parari haud possit: facile intelligitur, quo fit, ut ulcera chronica non pus consistentiae densioris (laudabile istud vocare chirurgis mos est) sed ichorem modo aquosum scenerent.

Pus enim eam ob causam densiori consistentia gaudet, quoniam particulis lymphae plasticae materiaeque fibrosae impraegnatum est.

§. 12.

Ulcus sanationi sensim sibi sensimque approximans, phaenomena offert sequentia. Saniei hucusque paratae diminuitur quantitas, qualitate vero mitior illa et paululum fit densior, quo facto pruritus aut dolores minuuntur et tandem omnino evanescent. Fundus a fordibus, quibus fuit obiectus, in dies liberatur, laete ruber minusque evadit squamosus, et si antea subsederit atque cavum profundum formaverit, papillis nunc carnis bonae potae ac consistentiae impletur. Canaliculorum, qui forte aderant, parietes conglutinantur. Margines elevati collabuntur, squamosi roborem confectum induunt, epidermide rursus tegi incipiunt, quae regenerata membranae albae et tenuis sub specie ab externo ulceris ambitu ad centrum ejus propagatur et plerumque, ubi regerminat, forma paululum acuminata progreditur. Partibus circum jacentibus color, tonus, temperies normalis redit. Totus denique organismus quolibet respectu melius se habere incipit. Interdum vero caro recens, quae cavum morbosum implet, marginem superat, quam tunc luxuriantem vocant. Causam phaenomeni hujus non nisi in eo quaerendam esse scimus, quod materies ad reproductionem ne-

cessaria majori, ac iustum est, copia advehatur, haud probe mixta sit et nifus formativus debilitate irritabili maculatus, roboris necessarii gradu e contrario autem privatus appareat. Quam ob causam caro luxurians squammositatis semper notam fert. Nonnullis etiam in casibus caro luxurians defectum integumentorum cutaneorum causam suam agnoscat nobis videtur, cum integumenta deficientia reproductioni excedenti fines ponere nequeant.

§. 13.

Natura, quae in morbis acutis non morbo solum ipso, sed auxiliis medicorum perversis medendo quam plurimum par est, etiam si aegritudinibus in chronicis languere solet, tamen interdum opem fert insignem atque sensibus patentem. Mutationes hasce abscondita quidem ratione et ita lente parat, ut antea nil adspiciatur, donec machinationem feliciter iam peractam phaenomena sensibus apprehensibilia testantur. Motus, quibus inter omnes frequentissime utitur, salutare singulatim nunc proferre, objecti nostri ratio postulat. Mox inflammationem aut incitationem saltem adauctam in partibus ulceri circumjectis promovet, cujus ope nifus formativus efficacior factus humorem corrigi secretum antea quasi causticum, novamque substantiae perditae regenerationem refuscitat. Tonus harum partium accrescens, temperies adaucta, marginum et fundi color

laetior ruber, imminuta quin omnino cohibita saniei secretio, denique inflammatio partium adjacentium accedens, hoc mirabile naturae artificium demonstrant. Altera vice dejectiones excitat alvinas, faeces piceas, foetidas, acres, atrave bile maculatas ejicientes. Altera vice fluxum haemorrhoidalem non sine exoptate mutata ulceris conditione illum sequente promovet. Altera iterum lotii jumentosi, ammonium redolentis, fabulosi, purulenti, nigricantis excretionem rem absolvit. Neque minus sudores foetidi, pruritus fere intolerabiles, pingues — exanthemata varia urentia — eruptiones herpeticas, scabiosas, crustaceas, squamosas, quae aliis in regionibus remotis efflorescunt — crurum munere funguntur. Rarior febris interveniens, aut morbus inopinatus adortus alius nodum feliciter solvunt. Denique, quod omnium frequentissime fieri solet, cachexia quaedam singulari sensum et sic, ut animadverti vix possit, correctam, medicatrix omnipotens morbum unicum universali topico uno aufert eodemque tempore. Cum vero regio, cui ulcus infedit semper debilitata remanet, non est quod miraberis, causam jam levissimam denuo impetum suum nocivum exercentem malo vix devicto iterum ansam praebere. Non minus incitamenta alia morbigena hunc ad locum perquam facile diriguntur.

§. 14.

Cum vero nec natura, nec ars magnitudinem mali eluctari nequeunt et spes nulla amplius salutis affulget, tunc morbus plerumque pede veloci ad exitum aegroti ruit. Magis enim magisque calor innatus partibus in adjacentibus exlinguitur; canales sodiuntur fistulosi profunde et ad directiones omnes serpentes; tela omnis cellulosa partes correptas jungens, consumitur aut maceratur; macerantur et decolorantur nervi, muscoli, tendinesque in ambitu ulceris latentes, vis eorum vitalis perit, destructioni sphacelosa locum cedens; copia ingens ichoris aquosi, foetidi, sanguinei, maximo mixtionis abnormis gradu insignis effunditur; interdum haemorrhagiae enormes aut diarrhoeae colliquativae superveniunt: quibus omnibus vis vitalis maximum in modum labefactatur et mors inevitabilis scenam claudit. Sin vero nec haemorrhagiae, nec dejectiones alvinae, nec ingens ichoris profluvium materiam organicam mirum in modum detraherent et omnia tamen phaenomena tellantur, ut boni aliquid nulla amplius ratione sit sperandum, tunc plerumque, imminuta ichoris excretionem, febris incenditur hectica, quae paucas post hebdomades, quin citius saepe, aegrotum jugulat. Quodnam vero exitus infausti genus misero destinatum sit, mors tamen nullo sub tumultu phaenomenove atroci incedit, et aeger

spiritum ultimum tam placide reddit, ac si obdormisceret. Tunc modo res aliter se habet; si metastasi infausta secretio, quae hucusque in ulcere locum habuit pathologica subito cessaret, novam sibi sedem in cerebro, pulmonibus, visceribusve abdominalibus parans. Hoc enim in casu, qui rarissime tamen accidere solet, symptomata atrociora, pro varietate sedis novae etiam varia, mortem antecedunt.

CAPUT III.

Ulcerum chronicorum aetio- logia.

§. 15.

Causa cujuscunque ulceris proxima, non est nisi debilitas vasorum irritabilis, quae aut topice modo oritur, aut systema vasorum universum inquinando processum vegetativum tali ratione abnormem reddat, ut pars humorum organicorum acedines involvens crasique eorum justam constitucns, gluten puto animale, destruat atque humores illi in materiam chemice quasi corrodentem abeant. Vis igitur vasorum vitalis labefactata, cum nisu formativo insigniter impedito et materia nutrienti male mixta, characteres condunt constantes et essentielles, quibus ulcus ab abscessu et vulnere probe suppurante distinguitur. Sola processus

reproductivi languescētia, aut debilitate, ab-
fcessus talis in ulcus transit. Denique inde fe-
quitur ut ulceri qualicumque, cum modo chro-
nice decurrit, nota astheniae insideat.

§. 16.

Catalogum causarum occasionalium et re-
motarum generalium, quoad agendi modum
consideratarum, in quatuor apte classes di-
spescimus. *Mechanice* enim, aut che-
mice, aut vitalitatem immediate lae-
dendo, aut *psychice* denique machinan-
tur. Quas singulatim nunc fusius perlustrare
decrevimus:

1) *Causae mechanice* ad ulcerum pa-
thogeniam facientes. Huc pertinent:
percutio; ictus; lapsus; contusio; compressio
fortis et permanens nervorum et vasorum (tali
ratione ligatura nimis constringens perisceli-
dum et fasciarum chirurgicarum, turundae tu-
mentes, quae vernacula „*Quellmeißel*“ vocan-
tur, cylindri e linteis carptis contorti, ob mag-
nitudinem nimiam et conditionem suam duram
vulnera, quibus adplicantur, jussu magis dila-
tantes et prementes ad genesin ulcerum con-
ferunt); scirrhi; exostoses majores; nodi sic
dicti *athritici*; quæstus, qui necessitatem sem-
per aut saltem diu standi involvit, sic ut con-
suetudo, sedendi cum thorace protinus incli-
nato, quo situ partes in cavo abdominali posi-
tae comprimuntur (qui corporis situs iniqui

ratione mere mechanica congestionibus humorum adextremitates inferiores et expansioni abnormi parietum vasorum, qua tonus illorum valde imminuitur, ansam praebent; corpora peregrina extrinsecus penetrantia, aut in ipso organismo genita; filamentarum lanariarum, materiarum aliarumve irritantium contactus continuus (sic tectores panni, lanifici lanamque pectinantes ulceribus scabiosis potissimum sunt obnoxii); e. s. porro.

2) *Causae chemice* genesin ulcerum promoventes. Aqua fortis; acidum salis; acidum sulphuricum; lixivium acerrimum, aliaque ejusmodi fluida, quae artificibus opificibusque contactu frequentiori ulcera saepius eaque pertinacia inducunt. Ratione non absimili succus recens plantarum, quae *Rhus toxicodendron* et *Rhus radicans* vocantur, sic et puls feminis sinapeos aut radice armoraciae in cutem perquam teneram atque sensibilem adplicata agunt. Fuliginis carbonum fossilium, quae rugis scroti purgatorum caminorum inhaeret atque ulcera foeda gignit, supra mentionem iam fecimus. Non minus causa ulcerum pertinacissimorum per longum tempus ignota in ossibus subjacentibus cariosis aut alia ratione correptis scaturit. Ulceribus denique aliis effluxus sempiternus humoris macerantis aut corrodentis impedimentum sanationis adest, ut in helcosi fistulosa salivali, urinaria, biliaria.

c) *Causae, quae vitalitatem laedendo agunt.* Quae sub cathogoria sequentes potissimum erunt subsumendae: frigus aut udor protracte in corpus ejusve partes singulas agens (uti in foeminis lavando operam praestantibus atque cerdonibus alutariis saepius fieri solet); abusus mercurii; functiones organorum excernentium aut omnino cohibitae, aut saltem imminutae (e quibus praesertim cutis peripherica, pulmones et organa uropoëia sunt respicienda, quorum videlicet inertia materiae tum subtilissimae, tum acerrimae retinentur); mundities corporis majorem in modum neglecta; usus fuci; abusus unguentorum et emplastrorum cutis spiracula obstruentium; morborum cutaneorum chronicorum suppressio temeraria *); refrigerium topicum; inflammationes aethenicae locales, quas inter rheumatismus, arthritis erysipelasque primum sibi locum vindicant; contagia nonnulla cum cachexiis, v. g. variolae, morbilli, exanthema scarlatinofum; lues

*) Sed omni etiam absque suppressione morbi quidam cutanei chronici saepius in ulcerationes abeunt, cujus rei exempla Herpes, lepra, morbusque incolis Norvegiae endemus, quem Radeslyge vocamus, foenerant. Suppressiones aliae huc, ni fallimur, adduci nequeunt; cum suppressiones perquam certe raro relationem cum tuncere causalem ineunt, sed ambo potius causam tertiam (debilitatem aut sanguinis inopiam) causam communem agnolcunt.

venerea, scrophulae, scorbutus, contagium pestis, infectorum serpentumque nonnullorum morsus; aduersiones, quae tamen non, nisi in subjectis valde cacochymicis, ulcera chronica parant; viscerum abdominalium indurationes aut infarctus, qui ad helcoses extremitatum inferiorum provocandas experientia ducere praeter aliis causis opportuniore reperitur; ingestio ciborum immodica; usus immodicus et quasi exclusivus alimentorum valde salitorum, pinguium, corruptorum, e regno solum animalium, praesertim e classe piscium defunctorum, vapidorum et omni stimulo necessario carentium; abusus potuum spirituosorum calidorumve; motus ad valetudinem servandam necessarii neglectio; senium valde provecius; graviditas, quae circulum sanguinis liberum impediendo ad morbum nostrum facit et ulcera frequentissime pedum gignit, varicibus circumjacentibus insignia, sic ut sexus sequior altero magis malo huic obnoxius esse videtur; domicilium humidum et humile correpto insuper aere semper impletum; victus denique inopia.

d) *Causae psychice agentes.* Huc ira saepius excitata, inprimis vero retenta, invidia, terror, metus, angor, sollicitudo, moeror aliaque pathemata deprimentia diuturna referri debent.

chexiae oriuntur cum debilitate virium vitalium, seu asthenia universalis.

3) **Victus non conveniens.** Huc cibi potissimum referri merentur vapidi, glutine animali et vegetabili fere omnino carentes, aut ciborum detrectatio; potus vapidi, insipidi et omni stimulo expertes, male fermentati, correpti. Quibus omnibus iusta sanguinis aliorumque humorum mixtio et consistentia vitatur, gluten animale, lympa plastica materiesque fibrosa minuuntur et humores redduntur nimis aquei, acres; et tali conditione tantum nunc abest, ut partibus solidis cum nutritione sana vires et roborem advehant, ut potius omnes corporis actiones pervertant et debilitent.

4) **Aër impurus, oxygenio non dives.** Oxygenium, cum e forma subtilissima gasis, qua aëre inhaerebat, sanguini pulmonali admixtus densiorem induit, caloricum dimittit liberum. Aër oxygenii inops caloricum hoc organis foenerare nequit. Quae inopiae calorigi sequuntur vitia paragrapho hoc (conf. No. 2.) iam demonstravimus.

5) **Dolor continuus et validus inulcere saeviens.** Furore ejus arcetur somnus, qui ad virium restaurationem, partium nutritionem, mixtionemque humorum normalem valde est necessarius. Debilitas e contra-

rio inde oritur universalis, quam propensio ad cachexias semper pede celeri sequitur.

6) Copia insignis vasorum absorbentium, vel in cavo ulcerato ipso, vel in partibus vicinis disperforum. (Conf §. 6. b.)

7) Praedispositio seu propensio ad cachexiam. Nulla corporis conditione haec magis secundatur atque promovetur, languente processu vegetativo nisque formativi vigore imminuto.

8) Senium provecitius et infantia teneris. Utrique character debilitatis universalis est proprius. Cl. Richter (g) causam aliam singularem accusavit, nimirum — secretionem lotii imminutam.

§. 21.

Ulcera quaedam sunt contagiosa, quo pertinent scabiosa, nonnulla herpeticæ naturæ, sphacelosa, leprosa vera, nec non cl. Baïk ulcera pemphigosa et carcinomatosa contactu longiori sanis communicata observavit. Legi merentur, quæ hac de re in Actis Hafniensibus (h) existant. Neque minus descriptio Severini (i) de abscessu pestilentiali epi-

(g) Anfangsgründe der Wundarzneik. 2. Aufl. 1r. Bd. §. 699.

(h) Volum. V. Observat. 44.

(i) De recondit. abscessuum natura. Libr. VIII. Edit. secund. Francof., ad Moen. 1643. pag. 431. 4q.

demico ad ulcera contagiosa pertinet. Ulcera venerea secundaria certo certius contactu non communicantur. Ulceris connati mentionem fecit Salmuth (k).

§. 22.

Facies morborum universalium uno eodemque tempore cum ulcere adparentium saepissime mutatur et in aliam aegritudinis formam, quin speciem singularem abit; ulcere ipso nec forma, nec natura sua, neque ulla alia conditione mutato. Hoc non in talibus solum ulceribus fit, quibus nullum est cum morbo universalium commercium, sed in his etiam observatur, quae ullo sine dubio cum valetudine adversa totum corpus infestante vinculo causali cohaerent ejusque habenda sunt proles. Quae videlicet egregie probatur sententia Mezeléri (l) qui contendit: „Genaue Beobachtung hat mich gelehrt, daß die Hindernisse, die der Natur bey der Heilung verakterter Geschwüre im Wege stehen, entweder örtlich, oder allgemein sind, das heißt, daß entweder eine bloß topische Ursache, oder eine Unordnung im System als Hin-

(k) Observation. medic. Brunsv. 1648. Centur. III. Obs. II.

(l) Welche Methode ist die beste, veralt. Geschwüre an den untern Ghedmalsen zu heilen? Wien 1792. pag. 18. 19.

„derrnifs aufträte.“ Idem paulo post pergit:
 „Mir hat die Erfahrung gezeigt, daß bei der
 „Gegenwart einer örtlichen Urfache das Ge-
 „schwür eines im eigentlichen Sinne gefun-
 „den Körpers schlechten Eiter geben und der
 „Heilung widerstreben könne, die wieder be-
 „fordert wird, sobald man das örtliche Hin-
 „derrnifs im geschwürhalten Theile hebt. —
 „Mir hat endlich auch die Erfahrung gelehrt,
 „daß man die geschwürhaften Theile durch
 „wohlgewählte topische Mittel auch dann noch
 „verbessern kann, wenn der allgemeine Zu-
 „stand der Säfte eben nicht der beste ist.“ Sed
 iis etiam in casibus, in quibus mutationem
 morbi universalis conditio ulceris quodammo-
 do mutata sequitur, nec iudicium aetiologicum
 generale, nec methodus medendi topica hanc
 ob rem insigniter mutetur necessarium est.

§. 23.

Quo plures simul regiones corporis ulceti-
 bus longe lateque diffusis obsessae contineuntur,
 eo certius ulcera haec morbi secundarii nomen
 merentur, quibus morbus universalis genitor
 praecessit.

CAPUT IV.

Ulcerum chronicorum prognosis.

§. 24.

Cardo prognoseos princeps profecto circa conditionem nifus formativi versatur. Quodsi nifus iste valde avius, perquam debilitatus, aut omnino fere esset extinctus; maxima medelae impedimenta oppugnant, aut potius vix unquam salutis aliquid amplius sperandum erit. En rationem, e qua ulcera senum foeminarumque annum quinquagesimum iam transeuntium, quibus, ut catamenia cessantia demonstrant, nifus laudatus insigniter languere incipit, sanationem aut omnino respuunt, aut artis auxilio aegre modo et imperfecte vincuntur. Observationes repetitae, ut ulcera sub menstruorum fluxu recrudescerent (m), minus, ni fallimur, e jactura sanguinis, quae ita insignis non est, quam potius e nifu formativo hac periodo verosimiliter dormientis, nec non e congestione sanguinis versus partem laesam et debilitate irritabili maculatam explicari potest. Sic et ulcera syphillitica chronica, nec non ea, quae in partibus genitalibus oriuntur, eam fo-

(m) Erancck l. c.
Morgagni de sedib. et causis morbor.
Epistol. XXXVI, Art. 17.
Richter l. c. §. 696.

lum ob causam rebellia nobis esse videntur, quoniam organa ista prae ceteris offendunt, in quibus nisus formativus vim suam producentem primitivam, sive vim principalem in sensu strictiori comprehensam exercet. Helicofes e contrario gravidis supervenientia negotio fere semper perquam facili, quin omni artis auxilio expertes sanantur, cum nisus formativus in periodo hac admodum vegetus et efficax apparet et reproductionis munere valide fungitur.

§. 25.

In regionibus modice montosis, calidioribus, aëre sicco et puro candidis, medela facilius procedit eaque exoptatior, ac in locis conditione physica adversaria notatis. Quod etiam de domiciliis singulis valet. De vis caloris liberi et aëris puri salutifera in ulceribus jam supra (§. 20.) locuti sumus.

§. 26.

Quo magis partes ulceribus circumjectae soliditatis sub cute serpentibus et umbrionibus morbosae carent, quo major illis cohaesio inest cum vi reagendi normali, quo melior processus evolutionis caloricis liberi in partibus his absolvitur, aut calor saltem artificialis adjuvare potest; eo certius materiei reproductionis secundantis advectionis et sanationis progressus jure sperantur.

§. 27.

Sic et secretio et excretio humorum in ulcere paratorum non valde insignis et puris boni conditioni quoad qualitatem sensum sensumque magis accedens, calore modico, colore puro et rubro, soliditateque partium læsarum simul servatis, quin inflammatio modice activa marginibus ulcerum fundoque superveniens, eventum promittit exoptatum.

§. 28.

Dolor non excedens, sibi semper gradu æqualis, sub motu et contactu magis quam hisce absentibus sensibilis, e sensibilitate majori minorive partibus affectis in statu sano propria judicandus, quippe qui perceptionis et reactionis non valde labefactatæ est nuntius, inter signa bona erit collocandus. Dolores autem continui, pungentes, rodentes, somnum et quietem omnem arcentes, sic et pruritus vix tolerabilis, vitia mixtionis chemicæ in materia organica majora demonstrant et malæ igitur notæ habentur.

§. 29.

Ulcera, quorum fundus aut margines excrecentiis etiam lardosis, tamen vero consistentia sua solidioribus obiecti sunt, negotio valde facilliori sanantur, quam ea, quæ fundo squamioso, pallido, non quidem impuro, humores aqueos et acres exillante nituntur. In illis

enim nifus formativus vegetior adest, languens idem in his reperitur.

§. 30.

Sanationem pertinacissime recusant atque quam maxime omnium rebellia sunt ulcera cartilagineum, cum, ut constat, cartilaginee fere nunquam, aut perquam imperfecte reproduciuntur. Locum hoc respectu alterum ulcera ossium glandularumque occupant. Horum utriusque enim non pus, sed humorem ichorofum foetidum, aut aquoso-glutinofum parat. Ossa tubularia partes carie destructas melius deficient et defectum callo materie ossis expleant, ac multiformia. Os, quo magis adhuc ad naturam cartilaginis accedit, eventus comminus exoptatus sperandus est, si carie corripitur, cujus rei exemplum in sternō habemus. Sic et helcoles, quae prope a tendinibus et ligamentis sedent sibi condiderunt, valde chronice decurrunt et non raro auxilium artis susperant. Tela cellulosa, quae partes singulas invicem connectit, si ichoris ope omnino destructa esset, organa ab illa denudata marcescunt, sphacelantur et poscunt, ut corpora demortua et amplius non utilia refecantur. Facillime omnium ulcera musculis insufficientia simplicia et pura medelam admittunt.

§. 31.

Corpora peregrina speluncis helcofeos adhuc inhaerentia sanationem aut omnem sine condi-

tionem denegant, aut locum coadunatum mox cogunt, ut denuo in ulcerationem abeat. Quod saepissime accidit, si assulae ossis depelluntur.

§ 32.

Prognosis ulcerum cum cachexia conjunctorum a gradu et natura morbi universalis neque non a superstite virium vitae modulo defumenda. Effluxus ichoris quantitate enormis, haemorrhagiae considerabiles saepe supervenientes, extinctus in ulcere et partibus adjacentibus calor, deficiens turgor vitalis harum partium aut conditio sphaecelosa, jacturavirium in dies accrescens cum apathia et stupore, febris hectica accedens, ultimum vitae momentum propinquum nuntiant. In universum ulcera complicata diuturniora sunt et magis rebellia; non exceptis iis, quibus nullum cum morbo universali commercium causale esse videtur.

§ 33.

Ver praee ceteris anni temporibus sanationem ulcerum potissimum promovet, quod aëre calido, sicco, oxygenato est insignis; ratione salubritatis hiems sequitur sicca et modice frigida; tunc aestas ordinem suum servat; Autumnus helcosi inimicus est, praecipue aëre nebuloso, frigidiusculo, pluvioso concomitatus.

§ 34.

Ulceribus, quae in subjectis colore badio

gaudentibus occurrunt, breviori tempore et negotio faciliori plerumque medemur, ac in flavis; melius res in viris succedit ac in foeminis non gravidis; infantes nondum quadriennes saepius non sanantur, nisi progressu aetatis. Rationem phaenomenorum horum in eo habebis, ut badii virique flavos, foeminas et infantes teneros vi valide reagendi superent.

§. 35.

Simul modo causa morbi universalis cum helcosi complicate omnino, aut maxima saltem pro parte, ademia fit, e cicatrificatione et sanatione substantiam ulceris deperditam reproducente aeger nulla me Hercule! ratione detrimenti aliquid capiet. Cavendum autem erit, ne sanationem remediis efficantibus vi coactam cum illa commutes, quae natura duce et adjutrice lenta, solida perfectaue reproductione absolvitur. Ex eo iam momento, e quo inflammatio medica et granulatio bona accrescens adparet, de successu opiato et de vano malorum succedentium metu convicti esse possumus.

§. 36.

Silentio denique premere non possumus, quod experientia et hac de forma morborum docuit — ut natura videlicet interdum ratione et via nobis abscondita, in tanta rerum angustia opem ferre valeat, in qua, principia secundum rationalia et empirica omnia, arti spes nec

minima amplius affulget.' Quod perquam egregie casu demonstratur singulari quem cl. Balk multis iam abhinc annis in praxi sua expertus est.

Puer triennis, scrophulosus, parentibus natus egestate maxima vitam degentibus, fungo articulorum correptus fuit, qui circa articulationem pedis cum crure versabatur inque ulcus apertum abiit, quod omnia eademque exquisitissima artis medicae et chirurgicae auxilia, per novem et quod excurrit menses adhibita, correcta insuper victus et habitaculi conditione, rebellis adversabatur et in cariem foetidissimam malleoli externi et interni abiit. Cum parentes amputationem prorsus denegarunt, infans miser sorti suae commissus est. Mensibus sex denuo praeterlapsis ulcus omnipotentia naturae perfecte et constanter sanatum erat, etsi aeger victu perquam vili et non conveniente, domicilio humili, frigido, humido, aëre pessimo usus atque pedibus nudatis in luteo placentarum per totum fere diem tempestatis autumnali aspera moratus erat. Cariei malleolorum natura ita consuluit, ut in anchylosin abire coegerit.
